

До спеціалізованої вченої ради
К 26.503.01 у Науково-дослідному
інституті публічного права за адресою:
03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи 2 А.

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, доцента
Бригігця Олександра Олексійовича – на дисертацію
Мирошніченка Миколи Миколайовича на тему
«Правове забезпечення інформаційної безпеки держави»,
представленої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове
право; інформаційне право**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. В Україні продовжується поступова переоцінка політико-правових ідей та цінностей, відбувається процес оновлення системи права, її галузей та інститутів, трансформація практики правозастосування. Розвиток суспільних відносин, формування нового правового простору, зміна державних і суспільних пріоритетів вимагає запровадження якісно нових підходів до дослідження усталених правових процесів та явищ, що створюють фундамент правової системи та забезпечують належний рівень функціонування правових відносин у державі. Одним із них виступає інформаційна безпека держави. Проблема правового забезпечення інформаційної безпеки держави є надзвичайно актуальною тому, що в останні роки інформаційні відносини в Україні розвиваються у пришвидшеному темпі, а законодавчо дані питання врегульовані лише фрагментарно. Не завжди як наукова спільнота, так і законодавство встигає осмислити та упорядкувати відповідними правовими способами та засобами упорядкувати існуючий стан суспільних відносин. Вищезгадане зумовлює появу нових критеріїв захисту інформаційної безпеки

держави, створення дієвих правових механізмів її регулювання, удосконалення й приведення вітчизняного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів. Низька наукова опрацьованість даної проблематики науковцями не сприяє виробленню ефективного законодавчого підходу до упорядкування відповідних суспільних відносин. Саме за таких умов істотно актуалізується потреба детальної правового регулювання інформаційної безпеки держави, а також запозичення позитивного зарубіжного досвіду та узгодження його із положеннями вітчизняного інформаційного законодавства.

Застарілість та фрагментарність закріплення питань забезпечення інформаційної безпеки держави у наукових джерелах, дублювання їх у ряді нормативно-правових актів слід визнати суттєвими недоліками вітчизняної нормотворчої діяльності, які варто виправити для налагодження ефективної системи національної безпеки держави. Саме недостатність розробок на теоретичному рівні, неналежність нормативного закріплення, а також необхідність комплексного дослідження питань правового забезпечення інформаційної безпеки держави свідчать про актуальність обраної Мирошниченком М.М. теми дисертації, яка є своєчасною і корисною як для практичної діяльності, так і для інформаційно-правової науки.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до розпоряджень Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2010 року № 2250-р «Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні» та від 15 травня 2013 року № 386-р «Про Стратегію розвитку інформаційного суспільства в Україні». Дослідження відповідає завданням та основним напрямкам Указу Президента України від 1 травня 2014 року № 449/2014 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2014 року «Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України», а також Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», що схвалена Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/1215.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації зумовлений раціональною та узгодженою структурою дисертаційного дослідження, зміст якого складається з вступу, трьох розділів, що містять 7 підрозділів, а також висновків, списку використаних джерел та додатків. Структура роботи у повній мірі відповідає поставленій меті та завданням дослідження, дозволяє послідовно опанувати питання, що визначені автором. Обґрунтованість положень дисертаційного дослідження підтверджується критичним аналізом поглядів та сучасних підходів до проблеми інформаційно-правового регулювання інформаційної безпеки держави, систематизацією наявних наукових досліджень, зміст яких стосується даної проблеми, аналізом правового забезпечення інформаційної безпеки держави та формулюванням напрямків його удосконалення.

Високий ступінь обґрунтованості отриманих результатів забезпечений використанням відповідних наукових методів. У якості інструменту при вирішенні поставлених завдань Мирошниченко М.М. використовує ряд методів, що були обрані відповідно до мети, об'єкта і предмета дослідження. Розв'язання поставлених завдань здійснено за допомогою пізнавального потенціалу системи загальнонаукових, спеціальних та філософських методів. Діалектичний метод послугував базовою методологічною основою проведення дослідження. Використовуючи формально-догматичний метод досліджувались особливості правового забезпечення інформаційної безпеки. За допомогою історико-правового методу простежено розвиток правової думки щодо теоретико-правових основ дослідження інформаційної безпеки держави. Системно-структурований метод дав можливість проаналізувати особливості основоположних підходів до дослідження інформаційної безпеки держави. Логічні методи аналізу й синтезу використовувалися як основні при визначенні основних підходів до розкриття інформаційної безпеки держави. Методи граматичного розгляду та тлумачення правових норм сприяли з'ясування змісту норм Конституції України і нормативно-правових актів, що забезпечують інформаційну безпеку держави, а також виявленню прогалин та інших

недоліків законодавства. Метод моделювання дав можливість запропонувати зміни та доповнення до чинного законодавства, яким регулюється діяльність суб'єктів, що забезпечують інформаційну безпеку держави. Застосування логічного методу дозволило наповнити новим змістом такі дефініції, як: «інформаційна безпека держави», «загрози інформаційній безпеці держави», «суб'єкти, що забезпечують інформаційну безпеку держави» та інших, що стосуються інформаційної безпеки держави. Використання порівняльно-правового методу дало змогу врахувати тенденції розвитку проблем реалізації правового забезпечення інформаційної безпеки держави з урахуванням зарубіжного досвіду. Феноменологічний метод пізнання дозволив розглянути окремі особливості та загальну множину суспільних явищ, характерних інформаційній безпеці держави, що формуються під впливом різних факторів суспільного життя та потребують відповідного правового закріплення.

Не викликає сумнівів, що зважене використання загальнонаукових методів і методів спеціальних наук дозволило автору комплексно розглянути проблеми правового забезпечення інформаційної безпеки держави, а також виробити рекомендації та пропозиції, що постають обґрунтованими, а отже і цікавими як з наукової, так і практичної точки зору.

Метою дослідження є поглиблення наукових знань на основі аналізу чинного законодавства України, передового зарубіжного досвіду, нормотворчої та правозастосовної практики стосовно розробки дієвої та ефективної системи правового забезпечення інформаційної безпеки держави. Для досягнення поставленої мети Мирошніченком М.М. було виконано чітко поставлені завдання. Зокрема, узагальнено теоретико-правові підходи щодо інформаційної безпеки та з'ясовано її місце в системі забезпечення національної безпеки держави; розкрито роль інформаційної безпеки держави в умовах глобалізації світового інформаційного простору; виявлено сучасні загрози інформаційній безпеці держави та шляхи їх мінімізації; охарактеризовано правове забезпечення інформаційної безпеки держави; досліджено правовий статус суб'єктів, що забезпечують інформаційну безпеку держави; проаналізувано

зарубіжний досвід правового забезпечення інформаційної безпеки держави; визначено перспективи імплементації позитивного зарубіжного досвіду правового забезпечення інформаційної безпеки держави; сформульовано зміни та доповнення до діючого законодавства у сфері забезпечення інформаційної безпеки держави.

В межах чітко поставлених завдань автором були сформульовані об'єкт і предмет дослідження. Так, об'єктом дисертаційного дослідження абсолютно конкретно визначені суспільні відносини у сфері правового забезпечення інформаційної безпеки.

Винесені на захист положення характеризують роботу як комплексне дисертаційне дослідження у якому обґрунтовано теоретичні узагальнення та вирішення наукового завдання визначення парадигми правового забезпечення інформаційної безпеки держави та на основі позитивного зарубіжного досвіду розроблено авторські пропозиції удосконалення даного інституту.

З нашої точки зору, достатній обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх високому ступеню достовірності сприяло використання значного масиву наукових праць у галузі загальної теорії держави і права, інформаційного та інших галузей права, а також наукових розробок зарубіжних дослідників. Перевагою роботи слугує те, що теоретичні висновки і практичні рекомендації дисертації ґрунтуються на нормах Конституції України, законів України: «Про інформацію», «Про Національну програму інформатизації», «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки», «Про основи національної безпеки України»; а також підзаконних нормативно-правових актів: «Про стратегію національної безпеки України», «Про Доктрину інформаційної безпеки України», Рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні, Концепція Національної програми інформатизації, Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні, Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», інших

законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, спрямованих на регулювання питань у сфері забезпечення інформаційної безпеки держави

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні досягнута автором за рахунок комплексного використання необхідної сукупності методів теорії пізнання та опрацюванню достатньої кількості літературних джерел комплексного та монографічного характеру.

Оцінюючи основні положення новизни та висновки дисертації, слід відзначити, що в дисертації Мирошниченка М.М. опрацьовані раніше недостатньо розроблені наукові завдання, розв'язання яких дозволило отримати результати теоретико-прикладного характеру й запропонувати ряд відповідних пропозицій, спрямованих на вдосконалення правового забезпечення інформаційної безпеки України.

Дисертантом сформульовано концептуально нові наукові положення та висновки, що мають важливе теоретичне і практичне значення. Серед положень наукової новизни заслуговують на увагу та підтримку такі, як: запропоновано сучасну парадигму правового забезпечення інформаційної безпеки держави, що полягає у впровадженні якісно нових теоретико-правових і практичних підходів до вивчення даного феномену та системи його правового регулювання, а також вперше розроблено авторський підхід стосовно розв'язання завдань правового забезпечення інформаційної безпеки держави, у тому числі, шляхом включення розділу «Інформаційна безпека держави» до майбутнього Інформаційного кодексу України, в основу якого покладено заповнення та усунення правових прогалин і колізій у даній сфері.

Позитивним є бачення автора щодо запровадження змін до Закону України «Про основи національної безпеки України» у частині визначення діяльності та правового статусу суб'єктів, що забезпечують національну безпеку України у інформаційній сфері.

Особливу цінність мають такі положення дисертації, що дістали подальшого розвитку, а саме: наукові уявлення щодо інформаційної безпеки, як

одну з найважливіших категорій у науці і різних сферах людської діяльності та її місця в системі забезпечення національної безпеки держави; питання ролі інформаційної безпеки держави в умовах глобалізації світового інформаційного простору та дослідження впливу глобалізаційних процесів на розвиток вітчизняної інформаційної сфери; застосування комплексного підходу до визначення способу удосконалення правового забезпечення інформаційної безпеки держави на основі позитивного зарубіжного досвіду.

Представлені автором пропозиції та рекомендації можуть бути використані у науково-дослідній сфері для подальших наукових досліджень у сфері правового забезпечення інформаційної безпеки держави; у правотворчості – при підготовці змін та доповнень до нормативних актів, що стосуються питань забезпечення інформаційної безпеки держави; у правозастосовній сфері – для удосконалення практики застосування уповноваженими органами заходів стосовно підвищення інформаційної безпеки України; у навчальному процесі – для підготовки лекцій, навчальних посібників, а також підручників з таких дисциплін як: «Інформаційне право», «Адміністративне право», «Фінансове право».

Зміст дисертації дозволяє стверджувати, що автор обґрунтував низку положень, які відрізняються науковою новизною. Так, **позитивним є те, що у роботі:** розглянуто проблематику забезпечення інформаційної безпеки держави в умовах розвитку та поширення глобалізаційних процесів, а також через призму властивостей зміни параметрів у просторі та часі, виділено два підходи: статичний та динамічний; запропоновано використання інтегрального підходу, за яким інформаційна безпека визначається як категорія, що постійно розвивається у наслідок динаміки глобалізаційних інформаційних систем; визначено авторську позицію щодо розуміння поняття «інформаційна безпека держави» у вузькій та широкій інтерпретації; проаналізовано правовий статус суб'єктів, що здійснюють забезпечення інформаційної безпеки у нашій державі та визначено, що в Україні не сформована чітка структура органів, які забезпечують інформаційну безпеку; запропоновано ряд змін та доповнень до

діючого законодавства, яким регулюються питання національної безпеки держави в цілому та інформаційної безпеки держави зокрема; проаналізовано зарубіжний досвід правового забезпечення інформаційної безпеки держави та доведено важливість запозичення існуючого позитивного зарубіжного досвіду для покращення вітчизняного законодавства та формування його у відповідності до діючих світових стандартів регулювання даного інституту, які обумовлюються фінансовими глобалізаційними процесами, що відбуваються в усьому світі.

Автором розроблено й інші наукові положення, що відзначаються новизною стосовно удосконалення правового забезпечення інформаційної безпеки України. Сформульовані конкретні пропозиції щодо внесення змін і доповнень до законодавства у сфері інформаційної безпеки України, наведена достатня аргументація щодо прийняття низки змін до законодавчих актів. З урахуванням цього можна констатувати, що новизна дисертації виявляється як у самому підході до досліджуваних проблем, так і в запропонованому вирішенні наукового завдання.

Повнота викладення у публікаціях положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки, пропозиції та рекомендації, що сформульовані в дисертаційному дослідженні, достатньо повно викладені в авторефераті, а також знайшли відображення у наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях з юридичних наук, у тому числі в іноземних наукових виданнях, а також у тезах доповідей на науково-практичних конференціях, що відповідає вимогам, які пред'являються до кандидатських дисертацій.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Дисертаційне дослідження Мирошниченка М.М. має багато позитивних аспектів, але у той же час, як і будь-яке нова творче дослідження містить положення які сприймаються неоднозначно, видаються суперечливими та потребують додаткового обґрунтування, зокрема:

1. У дисертації автор цілком виправдано головне зусилля зосереджує на аналізі феномену місця інформаційної безпеки у системі забезпечення національної безпеки держави, а також її значення в умовах глобалізації світового інформаційного простору. Проте, поза увагою було залишено питання формування та генезису інформаційної безпеки держави як самостійного явища у правовому полі. На наш погляд, зміст наукової роботи тільки покращився аби здобувач приділив увагу дослідженню формування та генезису інформаційної безпеки України.

2. Вважаємо, що у роботі проблематика сучасної парадигми правового забезпечення інформаційної безпеки держави розглядається без належної конкретизації. Не дивлячись на це, у висновках окремих пунктів присвячених парадигмі правового забезпечення інформаційної безпеки держави. Також дисертантом визначено, що ним уперше запропоновано сучасну парадигму правового забезпечення інформаційної безпеки держави, що полягає у впровадженні якісно нових теоретико-правових і практичних підходів до вивчення даного феномену та системи його правового регулювання. Варто у самому тексті роботи, особливо у розділі 2, даному питанню приділити більше уваги.

3. У роботі дисертант для здійснення аналізу зарубіжного досвіду правового забезпечення інформаційної безпеки приділяє увагу таким державам, як: Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії, Російська Федерація, Сполучені Штати Америки, Французька Республіка, Федеративна Республіка Німеччина, Республіка Білорусь. У той же час, дещо спірним вважаємо залишення поза увагою інші провідні держави світу, які на шляху розвитку власної інформаційної безпеки також досягли неабиякого успіху. Можливо варто скористатися відповідними напрацюваннями держав Північної Європи, Канади чи Японії. Хотілося б почути аргументацію дисертанта стосовно вибору саме таких держав.

4. Викликає сумнів коректність твердження здобувача стосовно внесення окремого Розділу, що присвячений питанням інформаційної безпеки

держави до неіснуючого нормативно-правового акту.

5. У підрозділі 2.3 автор пропонує комплексний механізм забезпечення інформаційної безпеки держави. Але, враховуючи інформаційний, фінансово-економічний та іноді, навіть ментальний розрив у свідомості суспільства, що населяє окремі регіони України, доволі великої за європейськими мірками держави та у відповідності з загальнодержавним курсом децентралізації, пропонуємо відповідний механізм забезпечення інформаційної безпеки держави доповнити окрім нормативно-правових, технічних та організаційних засобів такими важливими складовими, як: геополітичне становище регіону та стан його інформаційного та фінансово-економічного, соціального розвитку.

Разом із тим висловлені зауваження, насамперед, характеризують складність проблеми, що досліджується, вони носять характер побажань та не впливають на загальну позитивну оцінку представленої дисертації, всі підстави вважати, що Мирошніченко М.М. продемонстрував глибоке осмислення об'єкту і предмету дослідження, вміння критично й об'єктивно аналізувати актуальні проблеми права, вміння працювати з науковою літературою, робити узагальнення та висновки, самостійно ставити та вирішувати наукові й практичні завдання, пропонувати напрями вирішення теоретичних та практичних проблем. Наукові положення викладені логічно й послідовно, оформлення відповідно до чинних стандартів і вимог.

Загальний висновок

Зміст дисертаційної роботи висвітлений достатньо повно, структура дисертаційної роботи, обрана з урахуванням теоретичних та практичних аспектів проблеми, сприяла належному висвітленню предмету дисертаційної роботи, забезпечила обґрунтованість основних положень роботи, засвідчила наукову та практичну значущість дисертації, високий рівень отриманих у процесі дослідження результатів, вміння належним чином аргументувати обрану наукову позицію. В цілому дисертація

